

ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1996
(ΝΟΜΟΣ 117/89, ΑΡΘΡΟ 16)

Ι. Εισαγωγή.

Η Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων η οποία απαρτίζεται από 5 κρατικούς λειτουργούς και 5 ιδιώτες - μέλη του Παγκύπριου Συνδέσμου Γονέων Καθυστερημένων Ατόμων, λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με βάση τον Περί Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων Νόμο 117 του 1989. Οι κρατικοί λειτουργοί προέρχονται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Υπουργείο Υγείας και Υπουργείο Οικονομικών.

Σκοπός της Επιτροπής είναι η προώθηση και διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με νοητική καθυστέρηση όπως περιγράφονται στο άρθρο 3 του Νόμου 117/89. Οι κυριότερες αρμοδιότητες της είναι:

- α) Η συνεχής παρακολούθηση των προβλημάτων των ατόμων με νοητική καθυστέρηση και ο καταρτισμός εκθέσεων και εισηγήσεων για την επίλυση τους.
- β) Η παρακολούθηση των ενεργειών και μέτρων που λαμβάνονται από τμήματα, λειτουργούς, οργανώσεις και άτομα, σχετικά με τα προβλήματα των ατόμων με νοητική καθυστέρηση.
- γ) Ο καταρτισμός προγραμμάτων σε συνεργασία με αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες για την υλοποίηση στην πράξη των διακηρυχθέντων δικαιωμάτων των ατόμων με νοητική καθυστέρηση και ο καθορισμός προτεραιοτήτων, ανάλογα με τη σοβαρότητα και την οικονομική δαπάνη που η εφαρμογή ή υλοποίηση των δικαιωμάτων συνεπάγεται.
- δ) Η επιθεώρηση σε συνεννόηση με τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες ιδρυμάτων και χώρων όπου διαμένουν ή εργοδοτούνται άτομα με νοητική καθυστέρηση και η υποβολή σχετικών εκθέσεων.
- ε) Η φροντίδα για την απασχόληση, την εκπαίδευση, τη διαμονή και γενικά την ευημερία των ατόμων με νοητική καθυστέρηση.

- στ) Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στα άτομα με νοητική καθυστέρηση και τις οικογένειές τους.
- ζ) Η καθοδήγηση ενδιαφερομένων για παροχή υπηρεσιών σε άτομα με νοητική καθυστέρηση.
- η) Η τήρηση στατιστικών και άλλων πληροφοριών για τα άτομα με νοητική καθυστέρηση σχετικά με τις ειδικές τους ανάγκες και προβλήματα.
- θ) Ο καταρτισμός καταλόγου διαχειριστών και επιτρόπων περιουσιών ατόμων με νοητική καθυστέρηση.

Η εκτέλεση των δραστηριοτήτων της Επιτροπής γίνεται από μόνιμο προσωπικό. Οι απολαβές του προσωπικού και τα έξοδα λειτουργίας του Γραφείου καλύπτονται με κρατική χορηγία μέσω του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μέσω του οποίου υποβάλλεται ο ετήσιος προϋπολογισμός.

Κατά την 31η Δεκεμβρίου 1996 το προσωπικό απαρτίζεται από 1 Προϊστάμενο (κλ. Α11), 2 Λειτουργούς (κλ. Α8-Α10) και 2 Γραφείς (κλ. Α2-Α5). Επιπρόσθετα εργοδοτείτο 1 έκτακτη Λειτουργός (κλ. Α8-10) ενώ εξακολουθούσε να παραμένει κενή η θέση του Βοηθού Γραφείου (κλ. Α1).

Η πλήρωση των θέσεων των δύο μόνιμων Λειτουργών (κλ. Α8-10) έγινε το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 1996 ενώ η πλήρωση της θέσης του Προϊστάμενου (κλ. Α11) έγινε το Νοέμβριο του 1996.

Με σκοπό την παροχή βοήθειας στην Επιτροπή για καλύτερη εκπλήρωση των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων της και με βάση το άρθρο 10 του Νόμου, λειτουργεί Συμβουλευτική Επιτροπή η οποία απαρτίζεται από 11 μέλη με επιστημονική κατάρτιση γύρω από τα θέματα νοητικής καθυστέρησης.

Η σύσταση, αρμοδιότητες και λειτουργία της Συμβουλευτικής Επιτροπής ρυθμίζονται με Κανονισμούς τους οποίους εκδίδει το Υπουργικό Συμβούλιο.

II. Δραστηριότητες της Επιτροπής:

Κατά τη διάρκεια του 1996 η Επιτροπή συνήλθε σε 22 κανονικές συνεδρίες. Επίσης έγιναν 8 ειδικές συνεδρίες για πρόσληψη προσωπικού, 10 συνεδρίες υπεπιτροπών και δύο κοινές συνεδρίες με τη Συμβουλευτική Επιτροπή, ενώ μια συνεδρία έγινε ως Διαχειριστική Επιτροπή του Ταμείου Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων.

Το έργο που επιτελέσθηκε ήταν σημαντικό, παρά τις λειτουργικές αδυναμίες που προέκυψαν. Ιδιαίτερα οι εργασίες της Επιτροπής επηρεάστηκαν από την έλλειψη Προϊσταμένου και τις χρονοβόρες διαδικασίες για την πρόσληψη του η οποία τελικά έγινε μέσα στο Νοέμβριο.

Οι κυριότερες δραστηριότητες της Επιτροπής για το 1996 αναφέρονται στα ακόλουθα θέματα:

1. Εφαρμογή του θεσμού της Επαγγελματικής Αποκατάστασης με Στήριξη Καθοδηγητή.

Ο θεσμός της Επαγγελματικής Αποκατάστασης με Στήριξη για άτομα με νοητική καθυστέρηση τέθηκε σε εφαρμογή κατά τη διάρκεια του 1996. Με το θεσμό αυτό άτομα με νοητική καθυστέρηση εργοδοτούνται στην ανοικτή αγορά εργασίας με την κατάλληλη στήριξη από καθοδηγητή εργασίας.

Η εφαρμογή του θεσμού γίνεται με τη λειτουργία προγραμμάτων. Κάθε καθοδηγητής εργασίας αναλαμβάνει ένα πρόγραμμα το οποίο εξυπακούει την ευθύνη, την εξεύρεση εργασίας, την εκπαίδευση και συνεχή στήριξη 4-5 ατόμων με νοητική καθυστέρηση.

Τον Ιούλιο του 1996 η Επιτροπή διοργάνωσε προκαταρκτικό εκπαιδευτικό σεμινάριο για τους καθοδηγητές εργασίας. Στις αρχές Δεκεμβρίου 1996 η εκπαίδευση των καθοδηγητών συνεχίστηκε με διήμερο επιμορφωτικό εργαστήριο, στο οποίο δίδαξε η κα Sarah Kelly, εκπρόσωπος επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη του οργανισμού KARE της Ιρλανδίας.

Από το Σεπτέμβριο άρχισαν να λειτουργούν τέσσερα προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη. Διοικητικά οι καθοδηγητές εργασίας ανήκουν σε κάποιο ίδρυμα/σύνδεσμο/ή άλλο συναφές κέντρο. Η Υπηρεσία Μέριμνας Αναπήρων, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, επιχορηγεί το κάθε πρόγραμμα με £5.000 ετησίως, ενώ η Επιτροπή έχει την τεχνική επίβλεψη και καθοδήγηση. Μέχρι το τέλος του 1996 είχαν εργοδοτηθεί γύρω στα 15 άτομα με νοητική καθυστέρηση μέσα από δύο δύο προγράμματα στη Λεμεσό, ένα στη Λάρνακα και ένα στο Λιοπέτρι.

Τα τέσσερα προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης που ήδη λειτουργούν έχουν ικανοποιητικά αποτελέσματα. Ξεκίνησαν όλα με άτομα που έχουν ελαφριάς έως μέτριας μορφής νοητική αναπηρία. Με το πέρασμα του χρόνου και την απόκτηση της σχετικής πείρας θα εργοδοτηθούν και άτομα με σοβαρής μορφής νοητική αναπηρία. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι να δοθεί η δυνατότητα σε όσα άτομα με νοητική αναπηρία το επιθυμούν να εργοδοτηθούν, ανεξάρτητα από το βαθμό και τη μορφή της αναπηρίας τους.

Οι τομείς εργοδότησης των αναπήρων καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα της οικονομικής δραστηριότητας. Κατά κύριο όμως λόγο η εργοδότηση τους έγινε στον τριτογενή τομέα λόγω της αυξημένης προσφοράς εργασίας.

2. Τροποποίηση και εκσυγχρονισμός του Νόμου 117/89.

Οι εργασίες για τροποποίηση και εκσυγχρονισμό του Νόμου 117/89 συνεχίστηκαν. Η υπεπιτροπή που ορίστηκε μαζί με το Νομικό Σύμβουλο παρουσίασαν ολοκληρωμένο προσχέδιο με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις, στην ολομέλεια της Επιτροπής. Ελπίζεται ότι μέσα στο 1997 θα ολοκληρωθεί η διαδικασία τροποποίησης του Νόμου και υποβολής του για έγκριση, ούτως ώστε ο νέος Νόμος να είναι περισσότερο λειτουργικός και σαφής, ενώ παράλληλα να κατοχυρώνονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα δικαιώματα των ατόμων με νοητική αναπηρία.

3. Ενεργή συμμετοχή στην μελέτη για εφαρμογή της Μεθόδου Portage και στη δημιουργία του Πρότυπου Σπιτιού της Στέγης Νέας Ελεούσας.

- Το Portage πρόκειται για μια συγκεκριμένη μέθοδο έγκαιρης παρέμβασης για παιδιά με νοητική καθυστέρηση ή οποία θα εφαρμοστεί μέσα στο 1997 από το Ίδρυμα Χρ. Στ. Ιωάννου σε πιλοτικό στάδιο. Μέσα στο 1996 μέλος του προσωπικού της Επιτροπής συμμετείχε ενεργά στην Επιστημονική Επιτροπή η οποία καταρτίστηκε για μελέτη και προώθηση της μεθόδου Portage με τη συνεργασία ξένων εμπειρογνομόνων. Σε γενικές γραμμές επισημαίνεται η ανάγκη για εφαρμογή του θεσμού έγκαιρης παρέμβασης στην Κύπρο. Με το θεσμό αυτό παρέχεται στήριξη της οικογένειας και κατάλληλη εκπαίδευση του παιδιού το οποίο παρουσιάζει αναπτυξιακά προβλήματα.
- Μέλος του προσωπικού της Επιτροπής συμμετείχε ενεργά και στην Επιστημονική Επιτροπή η οποία καταρτίστηκε για μελέτη και προώθηση της δημιουργίας του Πρότυπου Σπιτιού της Στέγης Νέας Ελεούσας. Το Πρότυπο Σπίτι είναι το πρώτο σπίτι που αποβλέπει στην αυτόνομη διαβίωση ατόμων με νοητική καθυστέρηση το οποίο γίνεται αποκλειστικά από το Γραφείο Ευημερίας. Η λειτουργία του Σπιτιού αυτού αναμένεται να γίνει μέσα στο 1997.

4. Διαφώτιση - Εκδόσεις και Σεμινάρια.

Οι ενέργειες της Επιτροπής για διαφώτιση του κοινού και ιδιαίτερα αυτών που προσφέρουν υπηρεσίες σε άτομα με νοητική καθυστέρηση επικεντρώθηκαν στην έκδοση διαφωτιστικών φυλλαδίων και στην πραγματοποίηση σεμιναρίων και εργαστηρίου (workshop).

Συγκεκριμένα η Επιτροπή έκδοσε ειδικό φυλλάδιο πληροφόρησης για την Επαγγελματική Αποκατάσταση ατόμων με ειδικές ανάγκες με βάση το θεσμό της Επαγγελματικής Αποκατάστασης με Στήριξη και ειδικό φυλλάδιο για τις προγεννητικές, περιγεννητικές και μεταγεννητικές προκλήσεις νοητικής καθυστέρησης.

Παράλληλα η Επιτροπή διοργάνωσε Σεμινάριο με ομιλητή τον Dr. Arnon Levitan, ψυχοθεραπευτή με ειδικότητα στη νοητική καθυστέρηση και Σύμβουλο Οικογενειών.

Ο Dr. A. Levitan ανέπτυξε θέματα γύρω από την επικοινωνία και αλληλεπιδράσεις μεταξύ του νοητικά καθυστερημένου ατόμου, της οικογένειας και το ρόλο των επαγγελματιών έχοντας στόχο το μεταβατικό στάδιο από την οικογένεια στην κοινότητα. Επίσης αναφέρθηκε σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα των ατόμων με νοητική καθυστέρηση.

Σύντομο σεμινάριο και σχετικό εργαστήριο πραγματοποιήθηκε αναφορικά με το θεσμό της Επαγγελματικής Αποκατάστασης με Στήριξη Καθοδηγητή, λεπτομέρειες του οποίου δίνονται στην παράγραφο με αρ. 1.

5. Σχέσεις με Διεθνείς Οργανισμούς - Συμμετοχές σε συνέδρια στο εξωτερικό.

Στην προσπάθεια της να παρακολουθεί τις εξελίξεις που γίνονται στον τομέα της νοητικής καθυστέρησης διεθνώς η Επιτροπή έχει συνάψει σχέσεις με οργανισμούς του εξωτερικού. Οι οργανισμοί αυτοί τροφοδοτούν την Επιτροπή με επιστημονικό υλικό και την καθοδηγούν όποτε χρειαστεί. Μέσα στα πλαίσια αυτής της καθοδήγησης/ενημέρωσης κατά το 1996 μέλη της Επιτροπής και του προσωπικού έχουν συμμετάσχει σε συνέδριο στο Βέλγιο για το θεσμό της επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη καθοδηγητή, και στη Θεσσαλονίκη για το θεσμό της έγκαιρης παρέμβασης. Έρευνα για την αξιολόγηση των υφιστάμενων υπηρεσιών έγκαιρης παρέμβασης σε Ευρωπαϊκή κλίμακα γίνεται μέσω της επιστημονικής ομάδας Eurlayid η οποία εδρεύει στο Βέλγιο. Στην έρευνα αυτή συμμετείχε και η Κύπρος ως παρατηρητής η οποία αναμένεται να γίνει πιο ενεργό μέλος μέσα στο 1997.

6. Άλλες δραστηριότητες.

Επιπρόσθετα με τις πιο πάνω δραστηριότητες η Επιτροπή ασχολήθηκε:

- i. Με την επιθεώρηση ιδρυμάτων/ειδικών σχολείων και άλλων χώρων όπου διαμένουν ή απασχολούνται άτομα με νοητική καθυστέρηση,
- ii. Με την εξέταση και διευθέτηση παραπόνων από το κοινό ή οργανωμένα σύνολα σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με νοητική καθυστέρηση,

- iii. Με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών ιδιαίτερα προς τα ιδρύματα όσον αφορά την αντιμετώπιση εξειδικευμένων προβλημάτων και την προώθηση προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης, και
- iv. Με την ενεργοποίηση του Ταμείου Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων.

III. Αξιολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών κατά το 1996.

Μέσα στο 1996 συνεχίστηκαν οι προοδευτικές προσπάθειες στον τομέα της νοητικής καθυστέρησης με στόχο την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με νοητική καθυστέρηση, τη λειτουργία και άλλων σπιτιών στην κοινότητα, την ευαισθητοποίηση και διαφώτιση της κοινωνίας πάνω στο θέμα, την επαγγελματική αποκατάσταση και γενικά τη διασφάλιση του δικαιώματος των ατόμων με νοητική καθυστέρηση ώστε να έχουν μια αξιοπρεπή και φυσιολογική ζωή. Αναφέρεται, για παράδειγμα, η δημιουργία του Πρότυπου Σπιτιού για αυτόνομη διαβίωση από τη Στέγη Νέας Ελεούσας.

Παρ'όλες τις εξελίξεις η ένταξη των ατόμων με νοητική καθυστέρηση στην κοινότητα δεν προχωρεί με τον αναμενόμενο ρυθμό. Ο φυσιολογικός τρόπος ζωής για την πλειοψηφία των ατόμων με νοητική καθυστέρηση παραμένει απόμακρος στόχος. Η κοινωνία μας εξακολουθεί να έχει προκαταλήψεις για το θέμα της νοητικής καθυστέρησης και η φιλοσοφία που διέπει τις υπηρεσίες και ιδρύματα είναι η φιλοσοφία της φιλανθρωπίας και της προστασίας των ατόμων με νοητική καθυστέρηση από την κοινωνία.

Η παροχή υπηρεσιών εξακολουθεί να παρουσιάζει κενά, ελλείψεις και αδυναμίες οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

- Η έλλειψη θεσμοθετημένων μηχανισμών έγκαιρης επισήμανσης και πρώιμης παρέμβασης.
- Η απουσία υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας του ατόμου με νοητική καθυστέρηση.
- Η ανεπάρκεια συστημάτων αξιολόγησης και ικανοποίησης των αναγκών των ατόμων με νοητική καθυστέρηση.
- Η εικονική ένταξη των παιδιών με νοητική καθυστέρηση στο κανονικό σχολείο. Το Νομοσχέδιο Ειδικής Εκπαίδευσης που ετοιμάσθηκε από την Ειδική Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού δημιουργεί πολλές ελπίδες για βελτίωση της κατάστασης. Δυστυχώς η έγκριση του Νομοσχεδίου καθυστερεί με ανεπανόρθωτες συνέπειες ιδιαίτερα όσον αφορά την ένταξη παιδιών στο Γυμνάσιο.

- Η αναχρονιστική λειτουργία των προστατευομένων εργαστηρίων επαγγελματικής απκατάστασης των ατόμων με νοητική καθυστέρηση η οποία δεν παρέχει ερεθίσματα και κίνητρα στους εργαζομένους. Η αδυναμία αυτή αντιμετωπίζεται με το θεσμό της επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη καθοδηγητή που η Επιτροπή προωθεί επιτακτικά στην ανοικτή αγορά εργασίας.

IV. Προοπτικές και στόχοι για το 1997.

Με την επάνδρωση του Γραφείου της με επιστημονικό προσωπικό και σε συνεργασία με τη Συμβουλευτική Επιτροπή και τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες οι άμεσοι στόχοι της Επιτροπής για το 1997 είναι:

1. Η δημιουργία του Μητρώου ατόμων με νοητική καθυστέρηση και μηχανισμού συνεχούς ενημέρωσης του. Η κατάρτιση του Μητρώου, όπως καθορίζεται μέσα από το άρθρο 7 του Νόμου, είναι αναγκαία για σκοπούς στατιστικής που αποβλέπουν στον καθορισμό πολιτικής και παροχής ωφελημάτων προς τα άτομα με νοητική καθυστέρηση.
2. Η τροποποίηση και υποβολή για έγκριση του Νόμου 117/89 ώστε:
 - i. Να καταστεί περισσότερο σαφής και λειτουργικός, και
 - ii. Να συνάδει με τις σύγχρονες τάσεις και εφαρμογές γύρω από το θέμα της νοητικής καθυστέρησης οι οποίες αναφέρονται στις αρχές της ομαλοποίησης, ένταξης και ενσωμάτωσης των ατόμων με νοητική καθυστέρηση στο κοινωνικό σύνολο.
3. Η οργανωμένη διαφώτιση του κοινού. Αυτό εξυπακούει τη διαφώτιση του κοινού με έμφαση προς συγκεκριμένα σύνολα όπως τους εκπαιδευτικούς και τους εργοδότες. Η σωστή πληροφόρηση και η ευαισθητοποίηση αυτών των συνόλων θεωρείται αναγκαία για την επιτυχία της ένταξης των παιδιών με νοητική καθυστέρηση στα κανονικά σχολεία και την εφαρμογή του θεσμού της επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη.
4. Η μελέτη για εφαρμογή του θεσμού της έγκαιρης παρέμβασης η οποία αποβλέπει στη στήριξη της οικογένειας και στην έγκαιρη εκπαίδευση των παιδιών με νοητική καθυστέρηση. Η εφαρμογή του θεσμού αυτού μπορεί να γίνει μέσα από την αναβάθμιση και ανάπτυξη των υφιστάμενων υπηρεσιών ή με τη δημιουργία ενός θεραπευτικού Κέντρου Έγκαιρης Παρέμβασης για παροχή των κατάλληλων υπηρεσιών. Για τη μελέτη του θεσμού αυτού η Επιτροπή βρίσκεται σε επικοινωνία με ξένους οργανισμούς όπως το Eurlyaid και με επειρογνώμονες από την Ευρώπη και το Ισραήλ.

5. Η ανάπτυξη/επέκταση του θεσμού της επαγγελματικής αποκατάστασης με στήριξη για κάλυψη των άμεσων αναγκών σε όλες τις πόλεις περιλαμβανομένου και της υπαίθρου. Με το θεσμό αυτό επιδιώκεται η εργοδότηση των ατόμων με νοητική καθυστέρηση στην ανοικτή αγορά εργασίας. Μέσα από την εργοδότηση επιτυγχάνεται και η κοινωνικοποίηση των νοητικά καθυστερημένων ατόμων.
6. Η ανάπτυξη/επέκταση του θεσμού της αποϊδρυματοποίησης και της αυτόνομης διαβίωσης των ατόμων με νοητική καθυστέρηση σε σπίτια στην κοινότητα.

Μέλη της Επιτροπής Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων:

α. Κρατικά Μέλη:

1. κος Κ. Εφραίμ Πρόεδρος
Τμήμα Εργασίας
Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων
2. κα Α. Θεοδώρου Αναπληρωτής Πρόεδρος
Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας
Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων
3. κος Γ. Χόπλαρος Υπουργείο Παιδείας & Πολιτισμού
4. κα Κ. Ορφανίδου Υπουργείο Οικονομικών
5. κα Α. Πούλλου Υπουργείο Υγείας

β. Ιδιωτικά Μέλη - Παγκύπριος Σύνδεσμος Γονέων Καθυστερημένων Ατόμων:

6. κος Χρ. Πότσος (Πρόεδρος Παγκύπριου Συνδέσμου Γονέων
Καθυστερημένων Ατόμων)
7. κος Μ. Λοΐζου
8. κα Α. Αρτεμίδου
9. κος Σ. Ξιούρος
10. κα Σ. Μάμα

ΣΠ/ΦΚ

NO970516.A04